

noms de país que terminen en *-onia*: *Vasconia*, *Gasconia*, *Slavonia*, *Pannonia*, *Franconia*, *Brittonia*, *Livonia* etc.; a una substitució comparable es deu el canvi de l'històric i modern *Aragone* en *Aragoniam*, forma freqüent en els documents llatinitzats, però que no arribà a tenir existència real. El model immediat de *Catalonia* no pogué ésser, doncs, aquest, i devia ésser especialment *Vasconia* (> *Gascuenha*), ja que és l'únic que, com *Catalonia*, mostra una ò breu: hi ha paralelisme rigorós entre els occidants *Cataluonha* i *Gascuonha*, cast. ant. *Catalueña* i *Gascueña*, cat. *Catalunya* i *Gascunya* etc. Notem que en els documents d'Anfós i el Cast el que es llegeix encara és *rege in Aragone et in Cathalonia*, fórmula freqüentíssima (un de tants exemples l'any 1180, *BABL* II, 412) en la qual *Aragone* no fou reemplaçat per *Aragonia* sinó força més tard, per primera vegada l'any 1194 (*BABL* II, 467): és aquest canvi el que s'esdevingué per influència de *Catalonia* i no a la inversa.

Per acabar indicaré que L. Nicolau d'Olwer em comunicà l'any 1954 que ell també sospitava des de feia molts anys que en el text de Ptolemeu *kastelanói* era una errada per **kattelanói*, nom que ell es decantava a creure pre-romà, i suggeria una alternança de sufixos en *Catalonia*: *Catalani* com en *Ilercaones* o *Auso-* na al costat de *Ceretani*, *Edetani*, i de *Ceretes*, *Edetes*, però que el deturava l'escríptol de la tardana conençança de Ptolemeu a l'Edat Mitjana, no anterior als Ss. XII o XIII. Però, ¿qui ens assegura que no hi hagués manuscrits més antics avui perduts?

D'altra banda també es pot sospitar (com sembla pensava En Nicolau) que en *Καστελανοί* el malentès causat pel caragol paleogràfic que veiem en el Cucuel estigués per *Καττελανοί* amb dues *taus* i es tractés d'una variant pre-romana amb duplicació intensiva. Llavors podria haver-hi hagut transmissió popular catalana junt amb la transmissió erudita per via d'Itàlia. És a això que em vaig inclinar cada vegada més, d'ençà que vaig publicar l'essencial d'aquest treball en el llibret *El que s'ha de saber de la llengua catalana* (1954).¹⁰

¹ «Valenza... gentile e nobilissima... che in tutta Catalogna nom è piú lasciva ed amorosa città» (I, XLIII, al principi). — ² En la tençó entre *Albert* i *lo Monge*, que comença «Monges, cauzetz; segon vostra ciensa: / qual valor mais, *catalan* o francès?». — ³ El senyor Ramon d'Abadal em comunica (maig de 1961) un testimoni potser un poc més antic: un personatge anomenat Raimundi *Catalan*; i dos que duen el nom d'Arnau *Catalan* i un Giral de *Cataluing* figuren en un document de Ramon Berenguer III (*Liber feudorum maior* II, 316 i 318); la data es podria fixar cap a 1112, segons el senyor Abadal. Poc després Frederic Udina Martorell, en un opuscle *El nom de Catalunya* (Barcelona, R. Dalmau, ed.), publicat per Nadal de 1961, proposa datar-lo (p. 52) de cap a 1096, però el senyor Abadal em comunica que aquesta datació és errònia. Es tracta d'una sèrie de barons que formen part del seguici de Ramon Berenguer III en un viatge a Car-

cassona: són, doncs, súbdits del comtat de Barcelona, als quals es dona aquest nom vague, sens dubte perquè llur nom exacte era desconegut. El Sr. Udina, en el seu opuscle, no arriba a cap conclusió ferma sobre l'etimologia. Respecte de l'etimologia *Lacetani* (pp. 25, 38-40, 44) la seva actitud és vacil·lant, les raons que dona per posar en dubte aquesta explicació són contradictòries; i, sobretot les lingüístiques, de molt poc valor; les altres, ni són noves ni tenen res de decisiu. — ⁴ La variant d'aquesta etimologia que parteix d'un *Gotbalani*, combinació del nom dels gots amb el dels alans, té en contra les mateixes dificultats, agreujades encara per la presència dels alans, poble que no ha deixat rastre a Catalunya ni enlloc més de la Romània. — ⁵ No hi ha manera de salvar aquest obstacle. L'autor de la idea (Balari, *Orígenes històrics de Catalunya*) va intentar un altre camí de justificar-la, suposant que *castellani* passà a *catalans* sense perdre la vocal *e*, però passant per França —d'on *catallà* hauria estat importat—, ço que explicaria la desaparició de la *s* (cf. el francès *châtelain*). Però això encara és pitjor. Car aleshores hauríem de tenir *cb-*, i la *s* francesa en aquesta posició es va pronunciar fermament fins al S. XIII, fins prop de dos-cents anys més tard de l'aparició de *catalanus*. El que passava quan en aquesta combinació es conservava la pronúncia de la *-t-*, sense assimilar-la a la *-l-*, ens ho mostra el nom de lloc *El Clascar*, estès per tota la Catalunya oriental per designar turons on hi ha hagut un castell o un càstrum, i provinent de *Casclar* < *Castlar* < *castellare*. La *s*, doncs, es conserva sempre. — ⁶ Aebischer, en l'article que citaré després, posa de relleu la manca de fonament d'altres conjectures lingüístiques necessàries per a aquesta etimologia, defensada per Bonfante (*Rev. Filol. Hisp.* VI, 382-6), amb suplementes allí mateix, vol. VII, i en *Paideia* 1959, on insisteix forçant els fets i desfigurant lletjament les raons dels altres. D'altra banda no és possible que la *-t-* de *catalauni* romangués inalterada a causa d'una influència culta —com admet Bonfante—, en un mot mancat de tota tradició històrica i documental, i que segons ell hauria dut una vida subterrània multiseccular. I també és fals que *-unya* i *-ueña* (cast. ant. *Catalueña*) siguin els resultats regulars de *-aunia*, com sigui que un *au* originari no podia diftongar-se en *ue* o *uo* (punts de partida inevitables de la *u* catalana). — ⁷ L'autor, Aebischer, escriví aquest article —molt útil per a la documentació històrica de *Catalunya*, i per a la crítica de les teories més antigues— per a la *Miscellània Fabra*, i després de publicar-lo allí i a la *Zeitschrift für romanische Philologie*, l'ha reeditat últimament en els seus *Estudios de Toponímia y Lexicografía Catalana* (Barcelona 1948), augmentant-lo amb una nota (p. 71), on, com a únic fet nou, cita una grafia «Reimundus Guillelmi de Montcatlan», en un document de 1061 publicat per Miquel i Rossell (*Liber feudorum maior* I, 425). Es tracta, com sempre, del nom llatí de *Mont-*